

6. För vilka föreningar är jämlikhet viktigt?

Cecilia Stenling & Josef Fahlén, Umeå universitet

Staten förväntar sig att idrottsföreningar ska arbeta aktivt mot samhällsproblem, till exempel ojämlikhet. Det passar långt ifrån alla föreningar. Idrottsrörelsen rymmer en rad olika föreningstyper med helt skilda idéer om varför och för vem de finns till.

I likhet med utvecklingen i en mängd andra länder har det statliga stödet till svensk idrott blivit alltmer villkorat.¹⁴⁵ Ett tydligt uttryck för denna förändring är att generella bidragssystem har ersatts eller kompletterats med fördelningsprinciper som bygger på öronmärkning av stöd för särskilda ändamål.¹⁴⁶ Processen har beskrivits som en förändring av det offentliga syn på vad idrott är och ska vara till för.¹⁴⁷ Förändringen kan i sin tur förstås mot bakgrund av tanken att civilsamhällesorganisationer kan träda in som komplement till – och i vissa fall ersättning för – en alltmer pressad välfärdsapparat. Att idrottens organisationer i detta sammanhang fått mycket uppmärksamhet, och därmed höga förväntningar på sig, kan förklaras med den utbredda tron på idrottens inneboende potential att adressera allehanda sociala problem, såsom bristande folkhälsa, ungdomars utanförskap, segregation och ojämlika villkor.¹⁴⁸ I Sverige har de ökade förväntningarna tagit sig

¹⁴⁵ Sam, M. (2009). "The public management of sport. I *Public Management Review*, vol. 11, nr. 4, s. 499–514; Skille, E. Å. (2009). "State sport policy and voluntary sport clubs". I *European Sport Management Quarterly*, vol. 9, nr. 2, s. 63–79; Thing, L. F. m.fl. (2010). "The autonomy of sports". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 2, nr. 2, s. 223–235.

¹⁴⁶ Fahlén, J. m.fl. (2016). "Sport policy in Sweden". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 8, nr. 3, s. 515–531; Sam, M. m.fl. (2004). "Sport policy development in New Zealand". I *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 39, nr. 2, s. 205–222.

¹⁴⁷ Stenling, C. (2015). *The drive for change*. Doktorsavhandling; Österlind, M. m.fl. (2015). "Reconsidering the epistemology of the Swedish sports model through the lens of governmentality". I *Idrott, historia & samhälle*, s. 148–170.

¹⁴⁸ Aggestål, A. m.fl. (2015). "Managing sport for public health". I *Social Inclusion*, vol. 3, nr. 3, s. 108–117; Stenling, C. (2014). "The emergence of a new logic?" I *Sport Management Review*, vol. 17, nr. 4, s. 507–519; Wickman, K. (2011). "The governance of sport, gender and (dis)ability". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 3, nr. 3, s. 385–399.

konkreta uttryck i regeringens uppmaning att bredda rekryteringen till föreningsidrotten genom de två stora statliga satsningarna Handslaget och Idrottslyftet.¹⁴⁹

Oavsett dess specifika innehåll bygger förväntningarna på antagandet att idrotten, i många länder en självständig folkrörelse primärt styrd av sina medlemmars ambitioner och viljeinriktningar, är villig och kapabel att agera utförare av aktiviteter, insatser och program som staten eller någon annan extern aktör formulerar. Giltigheten i antagandet har rönt allt större intresse i forskningen. Forskarna har riktat ett särskilt fokus mot den organisationstyp som i många länders idrottsystem är utföraren av de faktiska idrottsaktiviteter som ska bidra till exempelvis bättre folkhälsa, minskat utanförskap och ökad jämlikhet: idrottsföreningen.¹⁵⁰

I det här kapitlet undersöker vi antagandets giltighet i en svensk kontext genom att lämna några svar på frågan: Har svenska idrottsföreningar beredskap att låna sig till andra syften än sina egna? Kopplingen till rapportens tematik sker genom att på ett mer allmänt plan belysa att förväntningarna på föreningsidrottens potential att främja jämlikhet, eller något annat strävansmål, måste ställas i relation till idrottsföreningars vilja och förmåga att möta dessa förväntningar. Vi gör detta genom att analysera hur idrottsföreningars organisatoriska identiteter skapar förutsättningar och hinder för idrottens samlade möjligheter att främja jämlikhet. Analysen bygger på en tidigare genomförd studie, som identifierar tio föreningstyper och hur svenska idrottsföreningar fördelar sig över dessa.¹⁵¹ I nästa avsnitt beskriver vi tillvägagångssättet i genomförandet av den ursprungliga studien. Därefter följer en beskrivning av de tio föreningstyperna. I det fjärde avsnittet återfinns vår analys av idrottens potential att främja jämlikhet mot bakgrund av föreningstypernas karaktär och den relativa fördelningen av föreningar mellan de olika typerna. Kapitlet avslutas med en diskussion om statens ambitioner att styra i relation till föreningsidrottens autonomi.

¹⁴⁹ Fahlén, J. m.fl. (2015). "Resisting self-regulation". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 7, nr. 3, s. 391–406; Fahlén, J. m.fl. (2010). "Access denied". I *Sport & EU Review*, vol. 2, nr. 1, s. 3–22.

¹⁵⁰ Adams, A. (2011). "Between modernization and mutual aid". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 3, nr. 1, s. 23–43; O'Gorman, J. (2011). "Where is the implementation in sport policy and programme analysis?" I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 3, nr. 1, s. 85–108; Skille, E. (2009); Stenling, C. (2013). "The introduction of drive-in sport in community sport organizations as an example of organizational non-change". I *Journal of Sport Management*, vol. 27, nr. 6, s. 497–509.

¹⁵¹ Studien genomfördes inom ramen för Stenlings avhandlingsarbete och har rapporterats i Stenling, C. m.fl. (2016). "Same same, but different?" I *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 51, nr. 7, s. 867–883; Stenling, C. (2015). *The drive for change*.

Om studien

Vad visar den framväxande forskningen när det gäller huruvida idrottsföreningar är villiga och kapabla att leva upp till statliga förväntningar på ökad jämlikhet? En gemensam insikt är att föreningar är synnerligen svårstyrda organisationer, mycket mer så än deras paraplyorganisationer. Föreningars vilja och förmåga att leva upp till statliga förväntningar varierar dessutom. Idrottsforskare har givit två förklaringar till det. Den första utgår ifrån föreningars strukturella karaktär. Föreningar med högre formaliseringsgrad när det gäller till exempel regler, rutiner, policydokument och beskrivningar av organisatoriska funktioner förmår i större utsträckning leva upp till statliga förväntningar.¹⁵² Den andra förklaringen utgår ifrån graden av överensstämmelse mellan de värderingar som är inbäddade i politiska reformer och föreningars värderingar. Ju högre grad av överensstämmelse, desto större chans att föreningarna möter de statliga förväntningarna.¹⁵³ Oavsett om karaktär mäts i strukturella eller värderingsmässiga termer säger oss forskningen att föreningar har sinsemellan olika karaktär. Gruppen idrottsföreningar i ett land kommer därför att utgöras av olika *föreningstyper*, som i varierande grad har vilja och förmåga att svara mot externa förväntningar. Dessa insikter låg till grund för utformningen av vår studie.

Det fanns aspekter i utformandet av studien som var särskilt viktiga för möjligheterna att dra generella slutsatser. Först och främst använde vi oss av ett teoretiskt begrepp som vi menar fångar flera av de aspekter som visat sig viktiga i tidigare forskning på området: organisatorisk identitet.¹⁵⁴ Enkelt uttryckt kan en organisations identitet definieras genom hur följande frågor förstås i organisationen:

- Vilka är vi som organisation?
- Vad är vårt huvudsakliga syfte?
- Vilken är vår kärnverksamhet?

¹⁵² May, T. m.fl. (2013). "Implementing community sport policy". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 5, nr. 3, s. 397–419; Nichols, G. m.fl. (2012). "The relationship between types of sports club and English government policy to grow participation". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 4, nr. 2, s. 187–200.

¹⁵³ Garrett, R. (2004). "The response of voluntary sports clubs to Sport England's Lottery funding". I *Managing Leisure*, vol. 9, nr. 1, s. 13–29; Harris, S. m.fl. (2009). "Great expectations". I *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, vol. 20, nr. 4, s. 405–423; Skille, E. (2009).

¹⁵⁴ Glynn, M. A. (2008). "Beyond constraints". I R. Greenwood m.fl. (Red.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, s. 413–430.

Frågorna besvaras genom en jämförande process i vilken organisationen ser sig som, eller strävar att bli, lik eller olik andra organisationer. Av särskild betydelse för vår studie är att varje organisatorisk identitet åtföljs av en specifik handlingslogik. En organisations tolkningar och handlingar formas alltså av dess organisatoriska identitet. Den tillhörande handlingslogiken strukturerar dock inte bara vad en organisation gör, utan också vad den kan föreställa sig att göra.¹⁵⁵ Utgångspunkten är viktig för denna studie eftersom det är rimligt att anta att en grundläggande förutsättning, för att ett politiskt initiativ över huvud taget ska dyka upp på en förenings radar, är att det faller inom ramen för vad föreningen kan föreställa sig att göra.

I datainsamlingen var vår ambition att fånga hela uppsättningen av föreningstyper i svensk föreningsidrott. Även om enkätmetoden kan vara lämplig för denna ambition uppvisar tidigare studier stora bortfall. Vi valde i stället att genomföra telefonintervjuer med företrädare för föreningar slumpvis valda ur ett av Statistiska centralbyråns register. Från det ursprungliga urvalet om 400 föreningar sorterades 128 bort, eftersom de antingen bara var pappersprodukter eller inte tillhörde något specialidrottsförbund. Det slutgiltiga urvalet omfattade 272 föreningar. Efter ett visst bortfall genomförde vi 218 intervjuer under 2014, vilket gav en svarsfrekvens på drygt 80 procent. Givet denna höga svarsfrekvens är vi relativt säkra på att vi uppnått maximal variation, det vill säga att vi fångade hela uppsättningen föreningstyper.

De tio föreningstyperna

Idrottsskoleföreningen

Den här föreningstypen är förmodligen gemene mans sinnebild av en vanlig idrottsförening. Idrottsskoleföreningens huvudsakliga syfte är att förbereda medlemmarna för deltagande i idrottens tävlingssystem. Kärnverksamheten består av utbildning i tävlingsidrottens konventioner; alltifrån grenspecifika tekniska färdigheter och spelsystem till mer idrottsövergripande ideal såsom fair play. Barn är den primära målgruppen. Ungdomar och vuxna som söker sig till den här typen av föreningar förväntas redan ha utbildning i idrotten i fråga. Idrottsskoleföreningens främsta kännetecken är dess explicita fokus på idrott. Anledningarna till att

¹⁵⁵ Hall, P. A. m.fl. (1996). "Political science and the three new institutionalisms". I *Political Studies*, vol. 44, nr. 5, s. 936–957.

föreningar av den här typen engagerar sig i kringaktiviteter är för att stimulera sammanhållningen mellan medlemmarna och höja kvaliteten på den idrottsliga utbildning man erbjuder. De ägnar sig alltså primärt åt kringaktiviteter som kan generera resurser till kärnverksamheten, som att anordna tävlingar, loppmarknader och danskvällar.

Den glesbygdsbevarande föreningen

Föreningstypens huvudsakliga syfte är att säkra bygdens fortsatta överlevnad och utveckling. Målgruppen för föreningens aktiviteter är bygdens alla invånare, utan hänsyn till ålder eller medlemskap. Föreningens kärnverksamhet skiftar över tid. Beroende på de intressen som finns i bygden organiserar föreningen både traditionell tävlingsidrott (till exempel fotboll) och idrott utan tävlingsmoment (till exempel gym och gruppträning), likväl som icke idrottsliga aktiviteter såsom att driva en pub eller biograf. Det främsta kännetecknet för den här föreningstypen är alltså dess främjande av bygden – inte föreningen. Detta anses underlätta rekryteringen av ideella personer och göra föreningen till en självförsörjande, gräsrotsbaserad drivkraft i bygdens tjänst. Som en förlängning av föreningstypens huvudsakliga uppdrag är dess handlingslogik att säkerställa föreningens fortsatta bidrag till bygden. Därför engagerar sig föreningen i en mängd kringaktiviteter som är tänkta att komma bygden till godo. Det sker ofta i samverkan med andra ideella organisationer. Exempel på sådana aktiviteter är anordnande av midsommarfiranden, marknader i samarbete med den lokala kyrkoförsamlingen eller drift av idrottsanläggningar som alla på orten har tillgång till.

Icke-tävlingsidrottsföreningen

Beteckningen icke-tävlingsidrottsförening kommer av dess främsta kännetecken, att den *inte* sysslar med tävlingsidrott. Föreningstypens huvudsyfte är att bredda utbudet av de aktiviteter som organiseras inom ramen för den svenska idrottsrörelsen. Syftet är att ge deltagarna möjlighet att själva tillskriva sitt deltagande mening, exempelvis motion, social interaktion eller glädje. I linje med den hållningen riktar sig föreningen till människor som inte attraheras av tävlingsidrott. Den här föreningstypen har alltså stort fokus på själva aktiviteterna och deras specifika (annorlunda) karaktär. Kringaktiviteter uppfattas dra energi och uppmärksamhet från detta fokus, därför undviker man dem.

Föreningen för social utveckling

Den här föreningstypens huvudmål är att fostra demokratiska och socialt integrerade samhällsmedborgare. Följaktligen är karaktären på den idrottsaktivitet som organiseras av underordnad betydelse. Vad som är viktigt är däremot att kärnverksamheten består av en formell och organiserad föreningsmiljö, där barn och ungdomar kan hållas borta från dåligheter. De ska i stället fostras enligt önskvärda ideal genom att delta i en vuxenledd och förmodat meningsfull fritidsaktivitet. Föreningstypens särskiljande drag är alltså dess känsla av ansvar för medborgerlig fostran, något som föreningen uppfattar sig dela med organisationer såsom Scouterna eller fritidsgårdar. Föreningen för social utveckling anordnar därför kringverksamheter, till exempel samarbeten med Migrationsverket för att ge asylsökande möjlighet att idrotta, eller aktiviteter som särskilt riktar sig mot flickor med självskadebeteende. Det är en föreningstyp som handlar utifrån en logik av ansvarstagande i relation till bredare samhällliga mål.

Idrott hela livet-föreningen

För föreningar av den här typen är huvudsyftet att erbjuda idrottsaktiviteter för deltagare i alla åldrar. Det sker inom ramen för en och samma förening. För att matcha det varierande intresse som antas finnas hos olika åldersgrupper organiserar föreningen ett smörgåsbord av idrottsaktiviteter. Idrott hela livet-föreningen erbjuder både traditionell tävlingsidrott för barn och ungdomar och motionsidrott utanför idrottens institutionaliserade tävlingsssystem för vuxna. I linje med detta är dess identitetsmarkör den inkluderande karaktären. Föreningstypens handlingslogik är att möta vad som förstås som en ökande heterogenitet i den typ av idrott människor i olika åldrar efterfrågar. Man ordnar därför kringverksamheter som syftar till att bredda föreningens utbud, till exempel projekt som utvecklar aktiviteter för vuxna nybörjare.

Kompisgängsföreningen

Den här föreningstypen har som syfte att ge en grupp vuxna vänner möjlighet att umgås medan de utövar ett gemensamt intresse. Föreningen består av ett enda lag och är mer eller mindre stängd för nya medlemmar efter att den bildats. Medlemmarna har antingen inte tagit en plats i de seniorlag de tidigare spelat i, eller så tycker de att mer konventionell föreningsidrott tar för mycket tid. Föreningstypens kärnverksamhet består följaktligen enbart av att spela matcher. Tillgång till tävlingsystem och kommunala idrottsanläggningar är den främsta

anledningen till att föreningen över huvud taget finns till. Kompisgångsföreningens fokus på att spela matcher tillsammans med vänner blir synligt i att föreningens handlingslogik är att **undvika** all typ av kringverksamhet. Utsikten att slippa sälja lotter, arrangera loppmarknader, byta däck eller dylikt var i själva verket en av huvudanledningarna till att föreningen en gång bildades.

Föreningen för självförverkligande

I stället för att organisera kollektiva verksamheter för att uppnå gemensamma mål har den här föreningen som syfte att erbjuda individer en möjlighet till självförverkligande. Kärnverksamheten består av ledarledd, högintensiv träning som riktar sig mot den växande grupp vuxna elitmotionärer som vill utmana sig själva genom deltagande i tävlingar i stil med Iron Man. Föreningstypens identitetsmarkör är dess underförstådda exkluderande karaktär i termer av deltagarnas ålder och ambitionsnivå; individer som siktar på att genomföra ett femkilometerslopp i sakta mak göra sig icke besvär. På ett generellt plan är föreningstypens handlingslogik att öka medlemmarnas individuella kapacitet inför tävlingar och att ge dem tillträde till tävlingar, eftersom föreningsmedlemskap ofta är en förutsättning för att få delta. Den vuxna medlemskaderns medelklasstillhörighet gör att föreningen saknar ekonomiska motiv för att ägna sig åt kringverksamheter. Likväl organiserar och bidrar föreningen med ideella krafter till den typ av tävlingar medlemmarna deltar i. De främsta anledningarna till det är att säkra utbudet av sådana evenemang och skapa nätverk med deras organisatörer.

Elitidrottsföreningen

Den här typen existerar framför allt för att vinna tävlingar. I likhet med idrottsskoleföreningen utgörs kärnverksamheten av förberedelse för och deltagande i det institutionaliserade tävlingssystemet. Elitidrottsföreningen har dock ett mer utpräglat fokus på prestationsförbättring, något som dessutom prioriteras framför andra värden, exempelvis allas rätt att delta. Elitidrottsföreningens målgrupp är barn och ungdomar med högt ställda ambitioner – att bli bäst. Vuxna är visserligen också välkomna till föreningens aktiviteter, förutsatt att de kan matcha de prestationskrav som finns uppställda. Föreningstypens särskiljande drag är således dess fokus på elitidrott och företagslika, byråkratiserade och professionaliserade organisationsstruktur. Handlingslogiken är att utöka gruppen utövare från vilken talangfulla ungdomar och vuxna kan väljas ut för vidare utveckling, samt att effektivisera produktionen av elitidrottare. Detta är tydligt i exempelvis föreningens långtgående rekryteringsansträngningar och i de aktiviteter den ägnar sig åt för att

minimera sitt beroende av frivilliga krafter, till förmån för en mer professionell verksamhet.

Skolidrottsföreningen

Skolidrottsföreningen engagerar sig över huvud taget inte i någon form av kringaktiviteter. Kärnverksamheten består enbart av deltagande i olika former av skolmästerskap. Mellan mästerskapen är föreningen mer eller mindre vilande. Den arrangerar inga träningar eller andra typer av aktiviteter. Det enda syftet med föreningens existens är att möjliggöra för skolans elever att delta i dylika mästerskap. Ett sådant deltagande är, om det är framgångsrikt rent idrottsligt, i förlängningen tänkt att kunna stärka den specifika skolans varumärke, rykte och allmänna attraktionskraft i relation till presumtiva elever, deras föräldrar och andra externa intressenter. Utmärkande för skolidrottsföreningen är alltså dess sporadiska aktivitetsmönster och det faktum att den framstår som ett bihang till en skola.

Handikappidrottsföreningen

Handikappidrottsföreningens syfte är att säkra en underrepresenterad grups tillträde till föreningsidrotten. Föreningens kärnverksamhet är att anordna aktiviteter särskilt utformade för målgruppen. Aktiviteternas karaktär är däremot underordnad det övergripande syftet och utmärkande karaktärsdraget – att se till funktionsnedsattas rättigheter och behov. Den handlingslogik som styr föreningstypens verksamhet är att upprätthålla ett institutionaliserat tävlingssystem för utövare med funktionsnedsättningar. Detta syns tydligt i föreningstypens engagemang **i kringaktiviteter, som syftar till att 'hålla systemet igång' genom att till exempel** turas om i att arrangera tävlingar och andra evenemang.

Föreningar har olika potential att främja jämlikhet

Kärnan i begreppet organisatorisk identitet är den uppfattning som råder i organisationen om varför den finns till och vad kärnverksamheten består av. Genom att undersöka organisationens aktiviteter och med vilka motiv de genomförs synliggör man ytterligare en central aspekt, nämligen vilken handlingslogik som råder i organisationen. Det är avgörande för att förstå hur organisationer agerar vid förändringar i omgivningen.

Utifrån denna förståelse av hur organisationer agerar är det vår ambition att här lämna ett bidrag till diskussionen om föreningsidrottens potential att främja

jämlikhet. Ett första kort och väldigt enkelt svar är att den är stor. Beskrivningen av föreningstyperna visar att den svenska idrottsrörelsen är en heterogen grupp organisationer, som tillsammans kan erbjuda ett varierat och mångfacetterat utbud. På aggregerad nivå har den goda möjligheter att möta en varierad efterfrågan, just för att gruppen är heterogen. Det har tidigare forskning lyft som den kanske viktigaste framgångsfaktorn i realiseringen av såväl statens som idrottsrörelsens långvariga ambition att idrott ska vara till för alla.¹⁵⁶ Tankemodellen är att ju fler alternativ som erbjuds, desto större är chansen att något av dem matchar just mina önskemål och, kanske än viktigare i ett jämlikhetsresonemang, mina förutsättningar.

Våra resultat visar också att det finns vissa föreningstyper som mer eller mindre medvetet, och mer eller mindre tydligt, riktar sina aktiviteter mot underrepresenterade grupper; det vill säga de som av olika anledningar haft svårare att få tillgång till idrott. Det gäller framför allt icke tävlingsidrottsföreningen, föreningen för social integration och handikappidrottsföreningen, som på olika sätt har som **mål att erbjuda alternativ till "vanlig" tävlingsidrott. Men det gäller också i viss mån** den glesbygdsbevarande föreningen och idrott hela livet-föreningen, vilka har en väldigt inkluderande syn på sina målgrupper, eller snarare på själva målgruppsbegreppet i sig. Tydligast blir det i den glesbygdsbevarande föreningens fall. Där är det behovet hos individerna i det lokala upptagningsområdet som avgör vilka aktiviteter föreningen ska erbjuda – inte det omvända.

Vårt tillvägagångssätt och studiens höga svarsfrekvens, drygt 80 procent, gör att vi kan ge relativt säkra indikationer på hur den totala populationen föreningar fördelar sig över de olika föreningstyperna. Ur det perspektivet är det intressant att notera att även om fem av föreningstyperna kan sägas ha större potential att bidra till en jämlik idrott, representerar dessa tillsammans endast en dryg tredjedel av föreningarna i studien. Omvänt innebär det att två tredjedelar är föreningar som inte har ett uttalat fokus på att skapa aktiviteter för underrepresenterade grupper. De kan i stället i värsta fall bidra till ojämlik idrott. Tydligast är detta i kompisgängsföreningen, föreningen för självförverkligande och elitidrottsföreningen, där delta-gande bygger på exkluderande kriterier såsom vänskapsrelationer mellan grundarna. Tillsammans med skolidrottsföreningen utgör kompisgängsföreningen och föreningen för självförverkligande dessutom en grupp som inte tillmäter själva

¹⁵⁶ Fahlén, J. (2017). "The corporal dimension of sports-based interventions". I *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 52, nr. 4, s. 497–517; Sjöblom, P. m.fl. (2010). "The survival of the fittest". I *Sport in Society*, vol 13, nr. 4, s. 704–717.

föreningsformen särskilt stort värde, förutom för att få tillgång till de formella tävlingsystemen. **Detta bidrar troligen till att dessa ”ofrivilliga frivilliga föreningar”** inte har särskilt stor potential som utförare av politiskt formulerade initiativ, då sannolikheten är låg att några sådana initiativ ens finner vägen till deras agenda.

Desto troligare är att den typen av initiativ väcker intresse bland idrottsskoleföreningarna, den föreningstyp som samlar den största andelen föreningar i studien. Den här föreningstypen är emellertid vad som kan kallas vi-för-oss-organisationer, vilket innebär att den befintliga medlemskaderen är det sociala kollektivt föreningens verksamhet i första hand vill gynna. Det ska inte tolkas som att föreningstypens aktiviteter inte genererar externa effekter, utan som en indikation på att huruvida föreningar av den här typen har förmåga att bidra till jämlikhet till viss del beror på medlemskaderns karaktäristika. Därtill ska dock läggas att idrottsskoleföreningen i större utsträckning än övriga ägnar sig åt kringverksamheter för att finansiera sin kärnverksamhet. Den kan därför mycket väl betrakta ett deltagande i ett politiskt formulerat initiativ som en potentiell inkomstkälla. Exempelvis återfinns i vårt material en mängd föreningar av den här typen som genomfört eller genomför projekt inom ramen för Idrottslyftet. I den utsträckning det anses gynna föreningens kärnverksamhet kan alltså föreningar av den här typen vara mycket benägna att agera utförare av politiskt formulerade initiativ.

Mot detta måste vi dock framhålla en än mer avgörande faktor: idrottsföreningar är distinkt platsbundna fenomen. Detta förefaller naturligtvis självklart för gemene man, men är inget som tidigare forskning fäst någon uppmärksamhet vid – och är därför en av studiens viktiga poänger. Det hjälper så att säga inte att idrottsrörelsen på aggregerad nivå kan uppvisa en stor variation av aktiviteter, då dessa är ohjälpligt lokalt förankrade. Det vill säga, mina förutsättningar och behov är knutna till mig som individ och i förlängningen till var jag bor. Även om det finns många handikappidrottsföreningar i den svenska föreningsidrotten spelar det alltså ingen roll, om inte åtminstone en är lokaliserad i närheten av den individ som vill matcha sina förutsättningar och behov. Möjligheterna till jämlika förutsättningar är på detta sätt även de lokalt betingade. Vissa individer har bättre möjligheter att hitta ett alternativ som matchar de egna förutsättningarna och behoven, eftersom de råkar bo på en plats på vilken det finns en förening med rätt utbud. Andra har sämre möjligheter, vilket redan i sig kännetecknar en ojämlig föreningsidrott. Likafullt är det givetvis möjligt för individer att sluta sig samman i en ny förening och därmed

skapa det utbud som efterfrågas. Sådana processer kan idrottens egna stödorganisationer främja med olika verktyg. Mot bakgrund av att man ofta tillskriver föreningslivet ett värde för att det byggs nerifrån och upp – fritt och frivilligt – bör man dock ställa sig frågan om det är önskvärt att försöka skapa föreningar från toppen.

Statens styrning mot föreningsidrottens autonomi

Sammantaget indikerar ovanstående analys att idrottsföreningars organisatoriska identiteter, på både aggregerad och individuell nivå, paradoxalt nog kan bidra till både jämlikt och ojämlikt idrottsdeltagande. Analysen visar också att statens förväntningar på idrottsföreningars vilja och förmåga att agera utförare av politiskt formulerade initiativ, till exempel sådana som riktar in sig på (o)jämlighet, sannolikt bör tonas ned eller i varje fall beakta att alla föreningar inte har samma vilja och förmåga.

Studien ger dock inte bara svar på frågan om vad som kan sägas vara rimliga förväntningar på föreningsidrotten. Den genererar också frågor om vad som är *giltiga* förväntningar, givet statens rådande relation till idrotten. Om staten är uppriktig i sitt mål att främja en självständig idrottsrörelse,¹⁵⁷ bör man möjligen undvika att trampa idrotten på tårna genom att formulera initiativ som ur idrottens perspektiv är knutna till betydande resurser, och vars inneboende mål och medel i alltför stor utsträckning skiljer sig från idrottens egna. Med utgångspunkt i den befintliga kunskapen inom området kan nämligen två negativa konsekvenser följa av en sådan politik ur statens perspektiv. För det första, i den mån sådana initiativ inte leder till någon förändring innebär det en ineffektiv användning av offentliga medel. För det andra, i den mån initiativen de facto leder till förändring innebär det en ökad statlig styrning på bekostnad av idrottens autonomi.

(För en översikt av de tio föreningstyperna i studien, se nästa sida)

¹⁵⁷ Prop. 2008/09:126. *Statens stöd till idrotten*.

6. FÖR VILKA FÖRENINGAR ÄR JÄMLIKHET VIKTIGT?

Föreningstyp	Syfte & mål	Målgrupp	Kärnverksamhet	Identitetsmarkör	Handlingslogik	Policymål
Den glesbygdsbevarande föreningen (23 st)	Säkra bygdens fortlevnad och utveckling	Bygdens invånare	En variation av idrottsliga och icke idrottsliga aktiviteter	Lokalt fokuserad, självförsörjande och starkt ideell	Säkerställa föreningens fortsatta bidrag till bygden	Regional utveckling
Icke-tävlingsidrottsföreningen (17 st)	Vidga utbudet av föreningsidrott	Individer som inte lockas av tävlingsidrott	Idrottsaktiviteter utan tävlingsmoment	Unik	Främja icke idrottsliga aktiviteter specificitet och kvalitet	Diversifiering av föreningsidrottsutbudet
Föreningen för social integration (14 st)	Producera demokratiska och socialt integrerade medborgare	Barn och ungdomar i allmänhet	Vuxenledda, formella föreningsaktiviteter (typ av idrott är underordnad)	Tar ansvar för samhälleliga mål	Bidra till samhällelig utveckling	Demokratisk skolning, brottsförebyggande arbete, social integration
Idrott hela livet-föreningen (12 st)	Erbjuda idrott åt alla	Individer i alla åldrar	Förberedelse för och deltagande i tävlings- och motionsidrott	Inkluderande i termer av ålder och ambitionsnivå	Möta heterogenitet i efterfrågan genom breddat utbud	Ökat deltagande i under-representerade grupper
Elitidrottsföreningen (6 st)	Prestera väl i tävlingar	Unga med höga ambitioner Vuxna som lever upp till kraven	Färdighetsträning	Byråkratiserade och professionaliserade strukturer	Utöka talangbasen och främja en professionell organisation	Den egna föreningens och landets konkurrenskraft
Handikapp(idrotts)föreningen (2 st)	Säkra tillgången till idrott som en samhällsinstitution	Funktionshinder i alla åldrar	Idrottsaktiviteter med och utan tävlingsinslag	Tillhandahåller meningsfulla aktiviteter till marginaliserade grupper	Upprätthålla institutionaliserat idrottsystem för funktionsnedsatta	Funktionsnedsattas samhällsinkludering
Idrottsskoleföreningen (123 st)	Utbilda medlemmar i idrotten	Unga i allmänhet Vuxna med tidigare erfarenhet av idrotten	Förberedelse för och deltagande i tävlingsidrott	Tillhandahåller idrott i den ideella organisationsformen	Främja sammanhållning och kvaliteten i den idrotts specifika utbildningen	Alla – men med instrumentellt förhållningssätt
Kompisföreningen (9 st)	Erbjuda möjlighet för vuxna vänner att spendera tid tillsammans	Befintliga medlemmars sociala nätverk	Deltagande i tävlingsidrott på lägre nivåer	Löst organiserat nätverk av vänner med ett gemensamt intresse	Minimera aktiviteter utanför själva tävlandet	Inga – "ofrivilliga" frivilliga föreningar
Föreningen för självförverkligande (7 st)	Erbjuda arena för självförverkligande	Vuxna som vill utmana sig själva	Ledarledda, högintensiva träningar	Exkluderande i termer av ålder och ambitionsnivå	Öka medlemmars individuella resurser och säkra tillgängligheten till tävlingar	
Skolidrottsföreningen (5 st)	Förbättra skolans image och attraktionskraft	Elever på den aktuella skolan	Deltagande i skolmästerskap	Intermittent aktivitetsmönster, "bihang" till skolan	Främja skolans synlighet	

Referenser

Adams, A. (2011). "Between modernization and mutual aid: The changing perceptions of voluntary sports clubs in England". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 3, nr. 1, s. 23–43.

Aggestål, A. & Fahlén, J. (2015). "Managing sport for public health: Approaching contemporary problems with traditional solutions". I *Social Inclusion*, vol. 3, nr. 3, s. 108–117.

Fahlén, J. (2017). "The corporal dimension of sports-based interventions: Understanding the role of embedded expectations and embodied knowledge in sport policy implementation". I *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 52, nr. 4, s. 497–517.

Fahlén, J. & Karp, S. (2010). "Access denied: The new 'sports for all'-programme in Sweden and the reinforcement of the 'sports performance'-logic". I *Sport & EU Review*, vol. 2, nr. 1, s. 3–22.

Fahlén, J. & Stenling, C. (2016). "Sport policy in Sweden". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 8, nr. 3, s. 515–531.

Fahlén, J., Eliasson, I. & Wickman, K. (2015). "Resisting self-regulation: An analysis of sport policy programme making and implementation in Sweden". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 7, nr. 3, s. 391–406.

Garrett, R. (2004). "The response of voluntary sports clubs to Sport England's Lottery funding: Cases of compliance, change and resistance". I *Managing Leisure*, vol. 9, nr. 1, s. 13–29.

Glynn, M. A. (2008). "Beyond constraints: How institutions enable identities". I R. Greenwood, C. Oliver & K. Sahlin (Red.), *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*. London: SAGE.

Hall, P. A. & Taylor, R. C. (1996). "Political science and the three new institutionalisms". I *Political Studies*, vol. 44, nr. 5, s. 936–957.

Harris, S., Mori, K. & Collins, M. (2009). "Great expectations: Voluntary sports clubs and their role in delivering national policy for English sport". I *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, vol. 20, nr. 4, s. 405–423.

May, T., Harris, S. & Collins, M. (2013). "Implementing community sport policy: Understanding the variety of voluntary club types and their attitudes to policy". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 5, nr. 3, s. 397–419.

Nichols, G., Padmore, J., Taylor, P. & Barrett, D. (2012). "The relationship between types of sports club and English government policy to grow participation". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 4, nr. 2, s. 187–200.

O’Gorman, J. (2011). "Where is the implementation in sport policy and programme analysis? The English Football Association's Charter Standard as an illustration". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 3, nr. 1, s. 85–108.

Prop. 2008/09:126. *Statens stöd till idrotten*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Sam, M. P. (2009). "The public management of sport: Wicked problems, challenges and dilemmas". I *Public Management Review*, vol. 11, nr. 4, s. 499–514.

Sam, M. P. & Jackson, S. J. (2004). "Sport policy development in New Zealand: Paradoxes of an integrative paradigm". I *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 39, nr. 2, s. 205–222.

Sjöblom, P. & Fahlén, J. (2010). "The survival of the fittest: Intensification, totalization and homogenization in Swedish competitive sport". I *Sport in Society*, vol 13, nr. 4, s. 704–717.

Skille, E. Å. (2009). "State sport policy and voluntary sport clubs: The case of the Norwegian sports city program as social policy". I *European Sport Management Quarterly*, vol. 9, nr. 1, s. 63–79.

Stenling, C. (2013). "The introduction of drive-in sport in community sport organizations as an example of organizational non-change". I *Journal of Sport Management*, vol. 27, nr. 6, s. 497–509.

Stenling, C. (2014). "The emergence of a new logic? The theorizing of a new practice in the highly institutionalized context of Swedish voluntary sport". I *Sport Management Review*, vol. 17, nr. 4, s. 507–519.

Stenling, C. (2015). *The drive for change: Putting the means and ends of sport at stake in the organizing of Swedish voluntary sport*. Doktorsavhandling. Umeå: Umeå universitet.

Stenling, C. & Fahlén, J. (2016). "Same same but different? Exploring the organizational identities of Swedish voluntary sports: Possible implications of sports clubs' self-identification for their role as implementers of policy objectives". I *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 51, nr. 7, s. 867–883.

Thing, L. F. & Ottesen, L. (2010). "The autonomy of sports: Negotiating boundaries between sports governance and government policy in the Danish welfare state". I *International Journal of Sport Policy*, vol. 2, nr. 2, s. 223–235.

Wickman, K. (2011). "The governance of sport, gender and (dis)ability". I *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 3, nr. 3, s. 385–399.

Österlind, M. & Fahlén, J. (2015). "Reconsidering the epistemology of the Swedish sports model through the lens of governmentality: Notes on the state–civil society relationship, government, power and social change". I *Idrott, historia & samhälle: Svenska idrottshistoriska föreningens årsskrift 2015*, s. 148–170.